

Jutjar els actes de pirateria a la Corona d'Aragó baixmedieval. El cas de Ponç Descatllar (1440)

*Judging acts of piracy in the late medieval Crown of Aragon.
The case of Ponç Descatllar (1440)*

Victòria A. BURGUERA I PUIGSERVER

Author:

Victòria A. Burguera i Puigserver
Ruprecht-Karls Universität Heidelberg
(Heidelberg, Germany) / Universitat de
les Illes Balears (Mallorca, Spain)
victoria.burguera-puigserver@zegk.uni-
heidelberg.de / victoria.burguera@uib.es
<https://orcid.org/0000-0002-2692-248X>

Date of reception: 27/12/22

Date of acceptance: 19/02/23

Citation:

Burguera i Puigserver, V. A. (2023). Jutjar els actes de pirateria a la Corona d'Aragó baixmedieval. El cas de Ponç Descatllar (1440). *Anales de la Universidad de Alicante. Historia Medieval*, (24), 67-90. <https://doi.org/10.14198/medieval.24205>

Funding:

Aquest treball s'inscriu en el marc del projecte d'investigació finançat pel Ministerio de Ciencia, Innovación y Universidades del govern espanyol: "Movimiento y movilidad en el Mediterráneo medieval. Personas, términos y conceptos" (PGC2018-094502-B-I00) i del projecte d'investigació finançat pel Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG) del govern alemany: "Seeraub im Mittelalter: Eine datenbankgestützte Analyse mediterraner Gewalt"; del grup de recerca consolidat per la Generalitat de Catalunya CAIMMed "La Corona d'Aragó, l'islam i el món mediterrani" (2021 SGR 00502) i del grup d'investigació de la UIB "Estudis Medievals" (GRESMED).

© 2023 Victòria A. Burguera i Puigserver

Licence: This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

RESUM:

Aquest article examina el funcionament de la justícia davant dels actes de pirateria a la Corona d'Aragó baixmedieval. Se centra en l'estudi d'un cas emblemàtic com el del patró mallorquí Ponç Descatllar. A través dels seus temptatius d'escapar de la justícia després de ser acusat d'actuar amb la seva galera contra els súbdits del rei, el seu cas es converteix en representatiu tant dels delictes que podien ser imputats a les persones acusades de cometre atacs il·legítims a les mars, com del recorregut jurisdiccional que podien arribar a tenir aquestes causes. L'article analitza quines corts medievals (reials, eclesiàstiques, marítimes i mercantils) podien arribar a jutjar les persones categoritzades de manera informal com a pirates, així com intervenir en diversos aspectes derivats dels seus actes, com la reparació dels mals o el retorn de béns a les víctimes. Demostra com, davant la inexistència d'un delictes específic de pirateria en època medieval, la delinqüència marítima s'encaixava en altres tipus de crims, com la traïció o la lesa majestat. Igualment, per mitjà dels contactes de l'acusat i dels esforços dels consellers barcelonesos per inculpar-lo, es posen de manifest els variats i contraposats interessos de determinats poders jurisdiccionals, actuant tant a favor com en contra de Ponç, sota la influència dels quals actuava la justícia. El cas esdevé, a la

vegada, un reflex de les de cada vegada més evidents diferències entre els dirigents municipals barcelonesos y el monarca, y una manifestació de la intervenció del govern urbà en el procés de criminalització de la pirateria.

PARAULES CLAU: Pirateria; cors; traïció; pau i treva; justícia; tribunals.

ABSTRACT:

This article delves into the functioning of justice in the face of piratical acts in the Crown of Aragon in the Late Middle Ages. It focuses on a landmark case such as that of the Majorcan skipper Ponç Descatllar. Through his attempts to escape justice after being accused of acting with his galley against the King's subjects, his case becomes representative of both the crimes that could be charged to people accused of committing illegitimate attacks on the seas and the jurisdictional course that a case like his could take. The article examines which medieval courts (royal, ecclesiastical, maritime and mercantile) could judge a person informally categorized as a pirate, as well as intervene in different aspects derived from his actions, such as the reparation of damages or the return of property to the victims. It demonstrates how, in the absence of a specific crime of piracy in medieval times, maritime outrages were included in other types of crimes, such as treason or *lèse-majesté*. Moreover, through the accused's contacts and the efforts of Barcelona's municipal authorities to incriminate him, it shows the varied and conflicting interests of certain jurisdictional powers, acting for and against Ponç, under whose influence the justice system acted. This case becomes, at the same time, a reflection of the increasingly evident differences between Barcelona's municipal leaders and the monarch, and a demonstration of urban government intervention in the process of piracy criminalization.

KEYWORDS: Piracy; privateering; treason; peace and truce; justice; courts.

1. A PROPÒSIT DE LA PIRATERIA A LA BAIXA EDAT MITJANA

Pirata, corsari, homeier, enemic del rei... són només alguns dels qualificatius que les fonts medievals de la Corona d'Aragó adjudiquen a aquells que delinquen a les mars i a aquells que feien ús d'una violència inusitada contra béns, persones i/o poblacions. S'esmentaven així, per tant, els que practicaven l'*ars piraticae*, entesa com a capacitat d'atacar en el medi marítim, i que provocaven danys i mals (Burguera i Puigserver, 2017, pp. 25-26). Aquestes consideracions solien ser expressió de les víctimes dels atacs, que transmetien una visió forçadament subjectiva, més que un judici sobre la permissivitat o el suport institucional dels actors i dels seus actes.¹

¹ Vegeu, a mode d'exemple: Burguera i Puigserver (2020, pp. 20-23); Heebøll-Holm, Höhn, i Rohmann (2019, pp. 9-19); Basso (2014, p. 205); Kolditz, Jaspert (2013, pp. 11-37); Ferrer i Mallol (2006, pp. 255-257); López Pérez (1995, pp. 578-579).

Però la categorització d'una persona com a pirata i el reconeixement de la pirateria sembla que es desenvolupà de manera desigual al llarg de la baixa edat mitjana i agafà apreciacions diverses en diferents contextos i latituds (Prétou, 2021; Heebøll-Holm, 2020; Tai, 2016). Aquest fet, juntament amb les influències que les nocions modernistes i contemporànies del fenomen han pogut plasmar en els actes ocorreguts durant els segles medievals, han contribuït a què sovint l'estudi de la pirateria a l'edat mitjana hagi esdevingut un tema controvertit i equívoc. Alguns autors han fins i tot proposat defugir dels termes "pirata" i "corsari" i apostar per l'ús d'una terminologia més neutra, per evitar ambigüitats i errors en la percepció de les descripcions dels actes i dels seus actors (Rohmann, 2017). Però, almenys a la Corona d'Aragó del segle XV, el qualificatiu de "pirata" es coneixia, s'usava i gaudia d'un sentit. Sentit que, molt probablement, aniria forjant-se, modelant-se i madurant en paral·lel al procés que portaria al reconeixement del delictes de pirateria.

Podien rebre el qualificatiu de pirata tant aquells patrons, connacionals i estrangers, que fessin ús d'una violència injustificada i inesperada, i atemptessin contra els amics i aliats, com els propis enemics del monarca que infligissin mal a terres i súbdits de la Corona, independentment de la possessió o no d'un permís d'atac. Perquè, tot i que existia una violència marítima autoritzada per mitjà d'una llicència (el que després es reconeixeria com a "cors") i una violència marítima arbitrària i descontrolada (tradicionalment reconeguda en la pirateria), a la pràctica les dues actuacions es confonien i el que acabava donant legitimitat als actes violents no era tant la possessió d'un permís d'atac per part de l'actor dels fets, sinó la pròpia naturalesa de les víctimes, si aliades o enemigues (Burguera i Puigserver, 2020, pp. 20-23; Salicrú i Lluch, 2013, p. 351; Mollat du Jourdin, 1975, pp. 17-18).

La categorització de pirata era, per tant, una consideració informal que no corresponia a un delictes tipificat en el codi penal.² A més, en no existir un marc legal comunament reconegut entre les potències banyades per la Mediterrània, tal apreciació no tenia per què ser compartida per altres senyories o, fins i tot, per altres institucions dotades de poder i jurisdicció dins de la mateixa Corona d'Aragó.³ Això no obstant, la inexistència del delictes de pirateria a l'edat mitjana no significa que no es reconeguessin les faltes causades pels patrons a les mars i que no se'ls intentés jutjar i infligir un càstig per les seves transgressions: per haver atemptat contra amics, aliats o súbdits fent ús d'una violència insòlita i imprevista.⁴ Normalment, els

2 El terme "pirateria", a la Baixa Edat Mitjana, s'introdueix primer en l'àmbit retòric, per designar la violència insuportable, les al·lusions a la lesa majestat i a la tirania, més que en el terreny judicial (Prétou, 2016, p. 96).

3 D'acord amb el pluralisme jurisdiccional existent a l'edat mitjana, la categorització del pirata quedava a mercè de les diverses interpretacions sobiranes o institucionals (Tai, 2012).

4 Al llarg del present article es parlarà d'actes de pirateria precisament per fer referència als casos de delinqüència marítima que els mateixos contemporanis identificaven com il·legítims i fora llei, i intentaven perseguir i castigar, independentment de la inexistència del delictes específic i d'un marc legal comú.

crims que se'ls imputaven responien a aquells considerats més greus i mereixedors de les màximes penes, essent els més comuns el de la bausia (falta a la promesa de fidelitat), la traïció o la lesa majestat, prèvia declaració o no de l'acusat com a enemic públic per tal de poder-lo perseguir i processar.⁵ La declaració d'enemic públic s'acostava a l'antiga idea romana apuntada per Ciceró del pirata com a enemic de tots o *communis hostis omnium*.⁶

Al llarg de la baixa edat mitjana, es trobarien en disposició de poder afrontar un judici d'aquestes característiques els propis patrons i navegants súbdits del rei i acusats de cometre alguna falta que els fes valer la consideració de pirates i jutjats per alguns dels delictes anteriors.⁷ El judici, però, es podria veure immers en certa polèmica, ja que entraria de ple en el joc d'interessos politicoestratègics de la monarquia i del sempre fràgil equilibri de forces entre els diversos poders existents a la Corona d'Aragó. Seran precisament aquests episodis els que centraran l'atenció del present treball.⁸

Aquest article se situa, per tant, en la intersecció entre la gestió de la violència marítima per part de les institucions de la Corona d'Aragó i l'exercici de jurisdicció sobre els atacs marítims, que no estigueren exempts de conflictes i superposicions. Més que una reflexió en el camp semàntic dels mots, pretén aportar llum sobre la gestió embrionària del futur delictes de pirateria per mitjà dels esforços per criminalitzar i jutjar uns actes ocorreguts a les mars a través dels instruments jurídics de l'època. Per això, la primera part consisteix en un recorregut per les corts jurisdiccionals que podien arribar a fer-se càrrec, en un moment determinat, d'una "causa de pirateria" o delinqüència marítima, tant el processament del culpable com el retorn dels béns presos il·lícitament, mentre que, en la segona part, s'analitza un cas pràctic en el que es posen de manifest tant les vies de l'acusat per poder escapar de la justícia com els esforços de les autoritats per inculpar-lo i castigar-lo.

5 Sobretot, la traïció i l'alta traïció, ja que s'interpretava l'atac als amics, aliats i/o súbdits del sobirà com un atemptat contra el propi monarca (Heebøll-Holm, 2020, pp. 172, 178-179; Heebøll-Holm, Höhn, i Rohmann, 2019, pp. 9-10). Per altra banda, a l'edat mitjana no existia una pena comuna per uns mateixos delictes, sinó que aquesta aniria en funció de la qualitat del delictes i de les característiques de l'acusat i de la víctima (Sabaté Curull, 2007, p. 183; cfr. Ferrer i Mallol, 2005a, pp. 125-126).

6 La cita de Ciceró ha estat emprada en oposició al concepte del pirata medieval (Prétou, 2021, p. 4; Heebøll-Holm, 2020, p. 179, Rohmann, 2017, pp. 11-12).

7 Per altra banda, els enemics del rei que ataquessin a les mars serien processats com a enemics i per atemptar contra la Corona. Si bé, com ja va posar de manifest Maria Teresa Ferrer i Mallol, rebrien un tracte diferent en funció de la seva religió, si cristiana o musulmana. Mentre que els corsaris musulmans capturats serien majoritàriament executats, no passaria el mateix amb els enemics cristians, l'ajusticiament dels quals dependria del clima polític del moment i de les intencions de totes dues pàtries (Ferrer i Mallol, 2005a, pp. 123-126). Vegeu diversos exemples d'execució de pirates musulmans, prèvia compra d'aquests per part dels jurats de la ciutat de València, a *Ibidem* (p. 124); Díaz Borrás (1993, pp. 100-105 i 150), i *Idem* (2002, pp. 230-238).

8 Fins ara, l'aproximació més acurada a aquest tema a la Corona d'Aragó havia estat la de Maria Teresa Ferrer i Mallol (2005a), que ja va posar de manifest l'acusada presència de patrons pertanyents a les capes nobiliàries i participants de les empreses reials en les acusacions de pirateria (pp. 120-123).

I és precisament en aquest darrer punt on rau la major originalitat del cas. Perquè, mentre que la criminalització dels actes piràtics, la lluita contra els pirates i el sorgiment del delicte de pirateria han tendit a relacionar-se amb el desenvolupament d'un poder estatal fort sovint reconegut en l'autoritat monàrquica (Prétou, 2021; Heebøll-Holm, 2020), el present article ho situa dins del mosaic més habitual d'instàncies de poder medievals, caracteritzades per la fragmentació de drets i la pluralitat d'instàncies normatives. Tal i com defensen alguns estudis, el sorgiment de la norma sovint va ser fruit de negociacions i adaptacions, i les tensions normatives, amb el temps, portaren a una definició, en aquest cas, d'un delicte (Beaulande-Barraud, Marmursztejn, 2016; Beaulande-Barraud, Philippe, 2014). I en aquest procés de creació normatiu, que no va ser sempre ni lineal, ni progressiu, tampoc va ser sempre jeràrquic, en el sentit que no només la monarquia, sinó altres poders com els de les ciutats, hi pogueren intervenir i col·laborar.

2. JUTJAR ELS ACTES DE PIRATERIA A LA CORONA D'ARAGÓ BAIXMEDIEVAL

A la Corona d'Aragó baixmedieval, Maria Teresa Ferrer i Mallol va demostrar que eren els oficials de justícia ordinaris en cada un dels territoris de la Confederació els encarregats de jutjar la legitimitat dels actes violents perpetrats a les mars, així com la dels botins presos en aquests tipus d'incursions.⁹

Pel que fa als corsaris connacionals, en les mateixes patents de cors, els patrons juraven no danyar amb els seus actes ni als súbdits del rei ni a qualsevol nació que estigués en pau o en treva amb ell, autoritzant només l'atac contra els enemics del rei i de la fe. I, almenys en les llicències per *cursum facere seu piraticam exercere* expedides pel governador mallorquí, s'especificava que, de no fer-ho, és a dir, de no complir el jurament prestat, serien jutjats com a traïdors pels Furs d'Aragó i Constitucions de Catalunya.¹⁰ Per tant, l'acusació informal de pirata podia comprendre, a

⁹ A Barcelona, sembla que a l'inici la tasca d'amonestar els pirates i corsaris requeria en el veguer, però gradualment el batlle general es va apropiat d'aquesta potestat (Ferrer i Mallol, 1999, pp. 115 i 131). A falta de gaires notícies sobre aquests casos en la bibliografia especialitzada en l'estudi de la justícia i dels diferents tribunals jurisdiccionals en cadascun dels territoris integrants de la Corona, caldria pensar que una situació similar es reproduiria en les corts dels batlles i veguers del regne de Mallorca, potser amb una presència més acusada de la del governador, que era el tribunal d'apel·lació de les sentències pronunciades pels anteriors i jutge ordinari per a les persones d'alt rang i per als delictes més delicats (Álvarez-Novoa, 1971, pp. 25-29; Barceló Crespí, 1989, pp. 7-19). En canvi, al regne de València aquestes causes serien instruídes pel justícia criminal (Ferrer i Mallol, 1987: pp. 332-333; Roca Traver, 1970, pp. 473-475, i sobre aquest càrrec: Narbona Vizcaíno (2012-2014) i Pérez García (1987)).

¹⁰ Aquesta és la fórmula generalment emprada en les autoritzacions de cors conservades a l'Arxiu del Regne de Mallorca. Per citar-ne un exemple: Arxiu del Regne de Mallorca (ARM), G7, 180r-183r. 23 febrer 1417. Els patrons de la Corona d'Aragó havien de mostrar aquest jurament i homenatge als representants de l'autoritat reial en el moment de la concessió de la llicència d'atac: els batlles generals al principat de Catalunya i al regne de València; els governadors al comtat del Rosselló i al regne de Mallorca (López Pérez, 1991, p. 174, nota 13).

la pràctica, un judici per traïció, per haver actuat en contra de les disposicions reials i del jurament prestat a l'autoritat;¹¹ i aquest judici pertanyia als oficials de justícia ordinaris. Si bé, doncs, el delictes de traïció quedava especificat en les pròpies llicències d'atac lliurades per l'autoritat monàrquica o els seus representants, aquest no fou l'únic delictes, com es veurà, que pogué ser imputat als acusats d'haver delinquit a les mars.

En determinats casos, i donades les delicades implicacions que aquests fets podien comportar, tant per la posició política, econòmica i social dels seus protagonistes, com per les conseqüències que es podien desencadenar en el terreny diplomàtic, aquestes causes foren derivades a l'audiència del propi monarca o, en representació seva, la del governador (Sabaté i Curull, 1999, p. 29; Idem, 2003, pp. 400-403; Tatjer Prat, 2009, pp. 162-163, 168, 169-171).¹²

Això no obstant, foren nombrosos al llarg dels darrers segles medievals les disputes de jurisdicció sobre casos de pirateria entre batlles i veguers, l'almirall i els vicealmiralls i els cònsols de mar.

I és que alguns casos pogueren ser així mateix jutjats per l'Almirallat. A la Corona d'Aragó, a diferència d'altres indrets ibèrics i mediterranis, l'almirall o els seus subalterns, els vicealmiralls, tenien jurisdicció solament sobre els integrants de l'Armada Reial, és a dir, aquella de propietat, finançada i dirigida pel monarca, tot i que

11 Des de l'alta edat mitjana, els delictes de traïció són considerats els de màxima gravetat i comporten les penes més dures, en tenir, com a comú denominador, el dany i la falta de respecte cap a persones amb les quals es mantenia algun vincle, quedant-se en una situació d'indefensió en no podent-se esperar el dany per part de l'infractor (García González, 1962, p. 342; Iglesia Ferreirós, 1971, pp. 126-127). Encara que existeixi una certa polèmica doctrinal sobre com hauria de ser entesa la traïció medieval, els historiadors del dret han destacat, entre les causes que pogueren ocasionar aquests delictes, la infracció d'un deure de fidelitat, les actuacions contra la seguretat del regne, els delictes relacionats amb convenis i paus entre senyors o els comesos contra els propis senyors, entre d'altres (Pino Abad, 2014, pp. 53-56). Tots aquests serien fàcilment imputables als corsaris que actuessin fora dels preceptes del jurament que havien establert o a tot navegant que infringís els acords i marcs legals vigents i posés en perill, d'aquesta manera, o bé la pròpia terra i els propis súbdits, o els compromisos i aliances establertes pel rei amb altres senyories. Vegeu, per als mateixos casos a l'Anglaterra medieval, Heebøll-Holm (2020), i sobre la traïció a la baixa edat mitjana, també Lafuente Gómez (2012, paràgr. 37).

12 Un cas paradigmàtic en aquest sentit fou el judici a Rodrigo de Luna, nebot del Papa Benet XIII i capità de l'armada papal, per l'atac comès el setembre de 1413 en el golf de Tunis contra la nau del genovès Pietro da Voltaggio. L'inici del procés judicial pel trencament que aquell acte suposava de la pau que el rei d'Aragó mantenia tant amb Granada com en Gènova fou confiat primer al batlle de Tortosa, localitat allà on es trobava Rodrigo, per després acabar intervenint el monarca directament a través de l'enviament d'un comissari i traslladant el cas a la seva cúria, que fou la que dictà la sentència. Alguns documents sobre aquest procés, els quals no esmenten com a causa la pirateria, sinó el trencament de la pau, són transcrits a Arribas Palau (1956, pp. 18-22), i a Fossati Raiteri (1974, pp. 394-396). El cas fou molt sonat i nombrosos estudis se n'han fet ressò (Arribas Palau, 1974, p. 546; Díaz Borrás, 2002, p. 178; Ferrer i Mallol, 2005, p. 132; Putzulu, 1959, p. 168; Salicrú i Lluch, 2005, pp. 703-704; Eadem, 2020, p. 144; Unali, 1982, pp. 122-123), tot i que l'aproximació més detallada, referent a la intervenció de la monarquia en el cas i la significació de tot plegat en la seva política diplomàtica, és la de Salicrú i Lluch (2002, pp. 583-586).

se succeïren al llarg dels anys nombroses disputes al voltant de la qüestió sobre els armaments de privats.¹³ Les armades reials, en els moments de les grans expedicions expansionistes i en períodes de guerres navals importants, inclourien també corsaris privats que s'haurien de sotmetre a les ordres de l'almirall.¹⁴ Els patrons que decidissin fer-ho no obtindrien una patent de cors, però sí un guiatge d'adhesió a l'armada reial, és així que, en el supòsit de desobeir les ordres dels seus superiors i actuar en contra de la normativa establerta, haurien de ser jutjats pel tribunal de l'almirallat, com a integrants de la flota del monarca. D'aquesta manera, hi pogué haver causes de pirateria que acabessin en aquesta cort específica.

Se'n sap realment molt poc de l'exercici pràctic de jurisdicció per part de l'almirall. Amb els anys, el càrrec seria més honorífic que efectiu, i l'execució real de les seves atribucions recaurien en els seus subalterns en cadascun dels territoris de la Corona, els vicealmiralls, i en el capità general, cap visible de l'armada (Junyent Molins, 2019, p. 148; Burguera i Puigserver, 2020, pp. 120-124; Ferrer i Mallol, 1999, pp. 123-124; Simbula, 1993, pp. 43-44). Són encara menys les referències a una possible cort o tribunal dirigit per aquest càrrec. Rafel Gallofré i Josep Trenchs (1989) aportaren un únic document on s'esmenta la cúria de l'almirallat i els seus jutges ordinaris, en referència al nomenament de Romeu de Corbera com almirall de la Corona d'Aragó el 22 d'octubre de 1420, durant el setge de l'armada a la ciutat corsa de Bonifaci (pp. 185-186, doc. 144). Aquesta seria probablement la notícia que hauria portat a Antoni de Capmany (1962) a confirmar que Alfons el Magnànim hauria instituït el *Tribunal del Almirantazgo* (I, pp. 124 i 352; cfr. Simbula, 1993, p. 44). Però la veritat és que les notícies d'aquesta cort desapareixen en els nomenaments dels almiralls posteriors (Gallofré i Trenchs, 1989, pp. 185-194).

Alguns casos pràctics aportats per Pol Junyent (2019) esmenten que en els processos judicials per disputes entre els acordats en l'armada reial hi intervenien el rei, el capità general, l'almirall i els vicealmiralls, i els diputats de l'armada (pp. 325-330).

13 Sobre aquest càrrec vegeu, sobretot, Junyent Molins (2019, pp. 143-153), també Burguera i Puigserver (2020, pp. 115-129) i Ferrer i Mallol (1999, pp. 120-124). El 1393 Joan I el caçador disposà que el vicealmirall del regne de Mallorca només pogués conèixer les causes relatives a les armades reials i al personal d'aquestes, sempre i quan fossin preparades i finançades pel rei o els infants, en servei propi. Les qüestions referents a la resta d'armaments bèl·lics quedarien sota jurisdicció del Consolat de Mar de Mallorca i dels oficials ordinaris, com s'havia acostumat a fer des de l'inici (Colon i Garcia (eds.), 2001, pp. 1367-1368 (doc. 121)). Pel que fa a la ciutat comtal, immersa també en disputes de jurisdicció a l'entorn de la figura del vicealmirall de Catalunya, Alfons el Magnànim va prohibir el 16 de març de 1443 el coneixement de les causes civils dels armaments que no fossin propis ni integrats dins l'armada reial (Idem, pp. 1225-1227 (doc. 43)). Aquesta disposició es convertí en privilegi paccionat l'any següent, el 5 de maig de 1444, juntament amb sis concessions més, a canvi de la suma de 10.000 florins d'or d'Aragó (Idem, pp. 1227-1230 (doc. 44), i Capmany y de Monpalau, 1962, II, pp. 490-493 (doc. 339)).

14 Disposició determinada per Pere el Cerimoniós a les conegudes ordinacions de les armades (Capmany y de Monpalau, 1962, II, pp. 254-257 (doc. 171), i Idem, 1787, pp. 134-141; vegeu també Simbula, 1993, pp. 44-45).

Però poc més se sap, per ara, sobre el funcionament d'una cort que seria intermitent i que s'instituiria i exerciria només en els moments en què l'armada reial estaria activa.

Per altra banda, els jutges del Consolat de Mar, com a ordinaris de totes les causes marítimes civils, pogueren intervenir així mateix en casos de pirateria.¹⁵ Arcadi Garcia ja va afirmar que la normativa recollida en el *Llibre del Consolat de Mar* referent als armaments de caràcter bèl·lic s'identificava com la més arcaica i d'origen incert, i arribà a la conclusió que l'escàs desenvolupament dels reglaments sobre els vaixells de guerra seria un símptoma de l'escassa aplicació que en feren els consolats.¹⁶ Segons aquest autor, mentre la legislació referent al tràfic comercial es va anar enriquint i modificant al llarg del temps, les disposicions sobre els armaments bèl·lics seguiren recollint normes possiblement ja en desús i descrivint tota una sèrie d'oficials, penes i altres observacions que mai no havien estat advertides en documents catalanoaragonesos de l'època.¹⁷

La normativa recollida en el *Llibre* feia referència i legislava la repartició dels guanys de les empreses corsàries, els equipaments que havien de portar, el rol i el número dels oficials de l'embarcació, els juraments a l'almirall o al capità, etc. És a dir, en paraules d'Aquilino Iglesia (1996), regulava els drets i les obligacions dels senyors de nau i els seus mariners en operacions de captures per a obtenir guanys (p. 287). No regularia ni atendria, per tant, la legitimitat de les seves accions, sinó les operacions derivades de les seves activitats.¹⁸ Els cònsols de mar pogueren, així, assumir causes de preses il·legítimes comeses per part d'embarcacions comercials al·legant la seva jurisdicció en els acords entre els patrons i en la protecció de la mercaderia.¹⁹ No correspondria als cònsols de mar jutjar als acusats d'haver practicat la

15 La bibliografia referent al Consolat de Mar és molt abundant. S'indiquen només aquí, com a estudis de referència: Colon i Garcia (2001, pp. 97-105); Maccioni (2019) i Planas Rosselló (2018).

16 Arribà a caracteritzar la normativa sobre les embarcacions de caràcter bèl·lic com "la ventafocs" dels estudis sobre la legislació marítima medieval. En la seva obra, sense entrar-hi en deteniment, es teoritza sobre un possible origen d'aquesta normativa en les croades (Colon i Garcia, 2001, pp. 190-195).

17 La difícil consideració de l'almirall en el conjunt normatiu en qüestió, juntament amb l'aparició d'alguns oficis que mai no s'havien anomenat en vaixells armats dels segles XII i XIII – el rei i els infants dels servicials, els *ganfanoners*, els *esvahidors*, els *afferradors* i els *escorcolladors*, per exemple –, l'al·lusió a penes de les quals no se'n tenen notícies en la documentació del moment o a esquemes de repartició de guanys curiosos per la seva exclusivitat van induir a Arcadi Garcia a concloure que es tractaria de normatives d'origen incert i remot, possiblement no català (Colon i Garcia, 2001, pp. 207-208; Garcia Sanz, 1977, pp. 137-138).

18 Un exemple d'una sentència dictada pels cònsols de mar de Mallorca sobre el repartiment d'una presa que dues fregates havien efectuat a les costes de Barbaria es pot veure, parcialment transcrita, a Vaquer (1990, pp. 113-116).

19 Davant dels intents de la reina Maria d'intervenir en el judici sobre una presa produïda per Gabriel Ortigues, mercader i ciutadà de Barcelona, d'una galera mercant a les mars d'Alexandria, els cònsols del consolat barceloní li respongueren que no podia fer-ho al·legant que la causa era *de iure belli*, ja que no es tractava de decidir si la presa havia estat justa o no, sinó que ells decidien sobre *els dampnatges pretesos esser donats contra la asserta conuncio pretesa esser feta entre patro e patro, e per tuicio de la mercaderia e persones* (Coll Julià, 1954, p. 165).

pirateria per les seves accions en si, tenint també en compte que eren competents en matèria civil, però no criminal, almenys fins a mitjan segle XV.²⁰ D'aquí que Andrés Díaz Borrás (1997) es referís a la *dobla paternidad normativa* de la marina de guerra, en referència al Consolat i a l'autoritat reial (p. 355); que seria triple, si es considera també la cort de l'almirall.

Ara bé, el Consolat de Mar (almenys el de Barcelona, pel qual existeixen estudis recents que ho corroboren), sí que adquiriria un rol important en la mediació del retorn de mercaderies preses en atacs piraticocorsaris. Davant d'una agressió marítima, més enllà de jutjar la legitimitat de la presa, s'havien de compatibilitzar i gestionar els perjudicis soferts, els danys a les embarcacions i la pèrdua de mercaderies. Amb el temps, entre les atribucions del Consolat barceloní s'incloueren les gestions per a la restitució de les persones perjudicades en atacs a les mars, les mediacions davant del segrest de naus per part d'enemics i, també, les negociacions per a les concessions de represàlies, aspecte que ha estat focus dels estudis d'Elena Maccioni (2016, p. 135).²¹ Per tant, la possibilitat de què un mateix acte de pirateria acabés en més d'una cort jurisdiccional era real, tot i que no sempre sigui fàcil rastrejar-ne les evidències a nivell documental.

Aquestes serien les corts jurisdictionals que a la baixa edat mitjana pogueren rebre causes relacionades amb l'ús de la violència marítima de manera ordinària, però no exclusiva.

3. UN CAS EXEMPLIFICADOR: PONÇ DESCATLLAR, UN MALLORQUÍ CONSIDERAT PIRATA

Síntoma de l'estatus social, econòmic i polític de les persones que sovint eren acusades de delinquir a les mars en el món cristià mediterrani, i mostra també de la seva capacitat d'influència en les altes esferes del poder, és el fet que en més d'una ocasió s'hagi documentat el recurs al canvi de cort jurisdiccional com a estratègia per a defugir de possibles sentències desfavorables.²² I un cas paradigmàtic en aquest

20 Alfons el Magnànim atorgà als cònsols la jurisdicció civil i criminal en els processos de fallida, deutes dolorosos, etc. i el 1444, la capacitat d'executar les sentències penals que havien decretat, tal i com ho feien el batlle i el veguer, repetint la disposició el 1453 (Ferrer i Mallol, 1999, pp. 127-128).

21 L'autora proposa que la gestió de les represàlies a Barcelona passà, en part, i sobretot al segle XV, de la cort règia al Consell de Cent i al Consolat de Mar d'aquella ciutat (Maccioni, 2014-2015, p. 361). Vegeu exemples de conflictes de jurisdicció per actes de pirateria a Colón i Garcia (2001, pp. 118-119, 1301-1305 (doc. 74), i pp. 122-125), i a Claude Carrère (1977, I, pp. 272-273).

22 De la mateixa època també es coneix el cas de Francí de Reixach, que fou posat a disposició de la vegueria de Barcelona perquè fos processat pels actes de pirateria que havia comès, però del qual es temia que no sol·licités a la reina poder comparèixer en una altra vegueria, com la de Girona, d'on era natural, esperant obtenir allà una sentència més favorable. Els consellers barcelonesos mostraren la seva preferència perquè fos processat, si no a Barcelona, almenys a Vilafranca del Penedès, a les mars de la qual havien començat els seus actes. AHCB, 1B. VI-5, 14v-15v. Barcelona, 29 març 1436. Vegeu també Burguera i Puigserver (2020, p. 232).

sentit és el del ciutadà de Mallorca Ponç Descatllar. Representa un cas únic fins al moment pel fet de poder-se reconstruir, a través d'una vintena de cartes que intercanviaren els consellers de Barcelona amb els síndics enviats a les corts, amb el i la monarca, i amb altres oficials, tant les temptatives de Ponç de defugir de la justícia com els esforços dels consellers perquè fos processat.²³

El cas s'insereix en el context de l'empresa napolitana d'Alfons el Magnànim. Durant les dècades dels vint, trenta i quaranta del segle XV, el rei mobilitzà els efectius navals dels seus territoris i feu una crida als seus súbdits per acompanyar-lo a la conquesta de Nàpols (Junyent Molins, 2019; Sáiz Serrano, 2008). Ponç formava part de l'elit ciutadana que en aquell temps s'embarcà en l'empresa naval, aportant i armant galeres per a les guerres que duia a terme el rei en el Mediterrani.²⁴ I, en el seu afany per extreure la màxima rendibilitat i beneficis econòmics de les seves grans inversions, es convertí, com tants altres patrons de l'època, en un perill per a la seguretat marítima dels territoris de la Corona i, sobretot, en una amenaça per a l'aprovisionament de les principals ciutats costaneres (Burguera i Puigserver, 2020, pp. 236-246).²⁵

La primavera de 1440, les galeres del mallorquí Ponç Descatllar, del valencià Jaume de Vilaragut i dels catalans Bernat i Galceran de Requesens obstruïen el pas d'embarcacions que baixaven per l'Ebre carregades de blat d'Aragó i que arribaven a Tortosa en direcció cap a la ciutat de Barcelona.²⁶ Es dedicaven a capturar de manera il·lícita les tripulacions d'aquelles barques, deixant a la ciutat comtal no només sense les partides de blat previstes, sinó sense personal que volgués emprendre aquells viatges, perquè temien ésser presos per aquells nobles i membres de l'oligarquia urbana, ara integrants de l'armada reial. Els consellers de Barcelona, com a principals perjudicats de les correrries dels mateixos patrons que lluitaven pel rei, no escatimarien recursos per intentar inculpar-los pels seus actes:

per provehir que dues o quantessevol galees e maiorment de vassaylls del senyor rey no·ns tenguen axí assetjats e que no se'n seguesquen les malvestats acostumades ara e en lo passat, que han preses les gents, axí ciutedans de aquesta ciutat e d'altres, desmeriden les dones e prenen e roben tot ço del lur, havem tractat entre nosaltres

23 Totes elles, que seran citades a peu de pàgina, es troben a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB) i pertanyen tant als registres de Lletres closes (enviades) com als de Lletres comunes (rebudes).

24 Els Descatllar –coneguts també com des Catllar, Descallar, Dezcallar o simplement Catllar o Callar– eren una de les famílies mallorquines més distingides. Diversos dels seus membres, com Joan, Pere i Ponç Descatllar, oferiren grans prestacions al rei per a l'empresa napolitana, en galeres i en monedes. Per a les contribucions d'aquesta i altres famílies mallorquines en les empreses d'Alfons el Magnànim remet a Burguera i Puigserver (2020, pp. 177-185).

25 Sobre els entrebancs de la pirateria al tràfic de vitualles de les ciutats de la Corona d'Aragó vegeu també Burguera i Puigserver (2017).

26 AHCB, 1B. VI-7, 33r. Barcelona, 24 març 1440; AHCB, 1B. VI-7, 35r-v. Barcelona, 2 abril 1440. Se'n feren també ressò de l'episodi tant Carme Batlle (1973, p. 174) com, anteriorment, Jaume Vicens Vives (1961, p. 43), però situant-lo, per error, l'abril de 1442.

de algunes provisions secretament faedores per les quals tals roberies e casos escandelosos cessen e sie obviat a aquells.²⁷

La ciutat comtal no era l'única que en sortia directament perjudicada, sinó també el mateix nucli tortosí, on el principal problema era l'escassetat de gent disposta a formar part de les tripulacions dels vaixells, dificultant que les embarcacions poguessin emprendre el seu viatge. Els diputats del General de Catalunya oferiren fins i tot als procuradors de Tortosa el préstec de les galeres del General per protegir i defensar el riu de tal *pestíffera malaltia*.²⁸ Es vivia la situació, en paraules dels consellers, com una *malaltia pestilencial*, tenint en compte que es confrontaven amb tres dels patrons que esdevingueren més perillosos a les costes del rei i que, paradoxalment, gaudiren del beneplàcit i favor reial.

Amb la seva gran eloqüència, els consellers barcelonesos arribaren a comparar el segrest de les tripulacions que practicaven aquells patrons amb l'escena bíblica d'Egipte, on Josep mirava de mantenir el poble alliberat. Culpaven als lladres i pirates que discorrien per Tortosa i Salou de, *ab appetit insaciable*, obligar a patrons, mariners i servicials de llenys, barques i fustes a vogar engrillonats a les seves galeres, tractant-los pitjor de com ho faria *Pharas al poble judahic*. S'apuntaven com a principals culpables el valencià Jaume de Vilaragut, que aleshores patronejava una de les galeres del General de Catalunya, i el mallorquí Ponç Descatllar, que actuava juntament amb una galiota armada de Mallorca i una altra de parçoners de Tarragona, els quals, *ab cara de ferro qui no ha pahor del martell*, trencaven les *seguretats per ells prestades o deuen ésser prestades de no dampnificar vassaylls e súbdits del senyor rey ne béns lurs*.²⁹

Actuaven de la manera següent: mentre Ponç romania dins la seva galera, Jaume feia viatges des de la costa i aprofitava per efectuar els pillatges. En una ocasió arribà a desafiar la mateixa capital catalana, amb la connivència –*sots ales e fiança*– de Galceran de Requesens, cunyat de Jaume de Vilaragut. La seva galera i la del seu germà, Bernat de Requesens, li permeteren desencallar la galera a Jaume, que havia tengut certes dificultats *vers lo cap vell*, i que pogués continuar el seu camí. Si bé els consellers aprofitaren l'ocasió per intentar atrapar-lo, enviant al batlle de Barcelona amb tota una comitiva per arrestar-lo, Galceran de Requesens ho evità, possibilitant que pogués fugir. Això sí, li negaren el guiatge que havia sol·licitat per poder entrar a la ciutat de Barcelona i prohibiren que ningú no pogués carregar béns i viures a la seva galera.³⁰

Les autoritats ciutadanes barceloneses desplegaren les seves majors dotes retòriques en tota una correspondència encaminada a persuadir als monarques, tant a la

27 AHCB, 1B. VI-7, 35r-v. Barcelona, 2 abril 1440.

28 Ibidem, 37r-v. 4 abril 1440.

29 Ibidem, 41v-44v. Barcelona, 10 abril 1440.

30 Ibidem. Episodi també recollit a Del Treppo (1976, pp. 413-414).

reina lloctinent que reunia aleshores les corts a Lleida, a través dels síndics de la ciutat, com al mateix rei que, des de Itàlia, intentava dirigir el cop definitiu sobre la seu napolitana, dels problemes que els mateixos súbdits del rei, integrants de l'armada reial, estaven causant a les costes de la Corona:

... sots color pelliada i títol ficte e simulat servir a vostra molt excellent persona e de encercar pendre e dampnificar los anamichs reprovats, infests e odiosos de vostra reyal majestat e desants-se de encarchar aquells per les mars on rahonablement trobar los deuriem, han convertits lurs stúcies e malignes propòsits en encerchar los amichs, súbdits e vessaylls de vostra gran senyoria e desintiada fidelitat e naturalesa, e cuydants reposar sots les virtuoses ales vostres per les mars, costes i llocs marítims de vostres regnes regnes e terres, e signantment d'aquesta vostra ciutat e de vostres regnes de València e de Mallorques, e venints a espera dels dans donats a aquesta ciutat e al vostra principat de Cathalunya, los pirates facinorosos dessús dits han con cossejada la costa d'ací fins al cap de Tortosa e no solament per mar, ans encare per terra e per camins reyls han contínuament apersonades e cativades diverses persones e de diverses condicions, axí d'aquesta ciutat com de diverses altres lochs del dit principat, e meses en lurs galees e posats al rem engrillonats e tractats ab molt gran crueltat e sevícia.³¹

Els dirigents municipals intentaven, mitjançant la intermediació dels sobirans, obtenir la llum verda per poder prendre mesures contra els que acusaven de delinquir a les mars. La ciutat de Barcelona, des de 1390, tenia capacitat autònoma per armar contra vaixells, nacionals i estrangers, sense permís de l'autoritat reial.³² Ara bé, les actuacions contra els mateixos súbdits del rei necessitaven una justificació fundada, i més si les persones implicades provenien de les esferes pròximes al monarca i integraven la seva pròpia flota. El pas necessari per procedir a la seva captura i persecució era que fossin declarats enemics públics, la qual cosa implicava la separació de pau i treva.³³ Altres senyories medievals, com Gènova, renegaven

31 AHCB, 1B. VI-7, 56r-57v. Barcelona, 7 maig 1440.

32 El 1390, Joan I havia concedit als consellers de Barcelona, per mitjà de privilegi perpetu, la possibilitat d'armar i subvencionar galeres sense necessitat d'un permís previ del monarca per tal de perseguir els armadors de vaixells, tant vassalls del rei com estrangers, que cometessin injúries contra habitants i mercaders de la ciutat, i posar-los en poder del veguer de Barcelona. El procés judicial seria sotmès a judici dels prohoms urbans, i després executat pel veguer, sense la intervenció reial (Capmany y de Monpalau, 1962, II, p. 347, doc. 237).

33 En certa manera, des del segle X, la idea de "pèrdua de pau" o de "privació de la pau" aniria de la mà amb el concepte de "traïció" i rebrien una mateixa penalitat (Pino Abad, 2014, pp. 53-56). En els mateixos furs de València, el "trencament de pau" comportava la pena civil de traïdor (Roca Traver, 1970, p. 225). Tot i que l'expulsió de pau i treva no hagi estat un aspecte gaire estudiat per part de la historiografia, se'n poden veure alguns exemples per incompliment de pau en l'obra del jurista Narcís de Sant Dionís (de Sant Dionís, 2016, pp. 321, 331). En essència, si bé la traïció comportava l'acció contra el propi senyor, és a dir, contra la pròpia autoritat reial, s'entenia en el dret romà que l'enemic públic (*hostis publicus*) era el que lluitava contra Roma, és a dir, contra la pròpia pàtria (Gutiérrez-Alviz y Armario, 1982, p. 281). Des del segle XII, a Catalunya era el príncep, encarnat després en la figura del rei, el garant de la pau en les seves terres i, per tant, a qui li pertoca actuar contra qui atemptés contra ella (Gonzalvo i Bou (ed.), 1994, pp. XXV-XXVII).

dels ciutadans que havien atemptat, a través de l'exercici de la pirateria, contra els interessos del propi Comú, per mitjà de la supressió de la seva ciutadania genovesa (Basso, 2014, pp. 212; Idem, 1994, pp. 224-225, 240-242).

D'aquesta manera, els consellers de Barcelona demanarien a la reina Maria, lloctinent de la Corona en absència del rei, que Ponç Descatllar i Jaume de Vilaragut fossin declarats *anamichs del cors públich de totes terres e senyories dels dits senyor rey e senyora reyna*, és a dir, que fossin *gitats e separats de pau e de treva*. Així es podria justificar l'expedició que prepararien per atrapar-los.³⁴ I no és d'estranyar que, entre els arguments emprats per justificar la seva causa contra els dos patrons, fessin esment al trencament de camins reials, ja que l'audiència de la reina lloctinent seria l'encarregada de processar-los per atemptar contra les regalies del rei i, en especial, contra l'usatge *camini et strate*.³⁵ Per tant, en aquest sentit, l'entrebanc a la lliure circulació de viures i de persones a les mars fou entesa com una actuació contra l'usatge que estenia la protecció de la pau i treva del rei a tots els homes que transitaven per camins i vies públiques, tant per terra com per mar (Rovira i Armengol, 1933, pp. 94-95).³⁶

El 8 d'abril de 1440 la reina anuncià a tots els seus oficials que privava de pau i treva a Jaume de Vilaragut, a Ponç Descatllar i a Bernat i Galceran de Requesens per dificultar, amb els seus actes, el normal avituallament de la capital catalana. En les cartes que envià posteriorment als dos primers, però, supeditava l'entrada en vigor de la decisió a la continuació dels seus actes de pirateria (Cabestany Fort,

34 Els dirigents municipals sol·licitaren a Galceran de Requesens que els volgués prestar la seva galera i la del seu germà durant un mes, les quals havien estat manllevades a la Diputació del General, amb una doble intenció: assegurar que les barques que portaven forment de Tortosa poguessin arribar a Barcelona i prendre la galera de Ponç Descatllar. Galceran hi accedí amb l'única condició que no infligissin cap mal a la galera de Jaume de Vilaragut, ja que era com un germà per ell. Els consellers acceptaren i li oferiren 1.000 florins pel nòlit d'un mes de la seva galera, al capdavant de la qual hi posarien al *molt àbil i dispost* Joan de Junyent. Finalment, però, Galceran trencà l'acord i fou necessària la intervenció dels diputats del General, que l'obligaren a restituir la galera per prestar-la, aquesta vegada, als consellers. Aquests tendrien aleshores les mans lliures per prendre, també, Jaume de Vilaragut. AHCB, 1B. VI-7, 56r-57v. Barcelona, 7 maig 1440.

35 Ibidem, 49r-50r. Barcelona, 21 abril 1440.

36 *Camini et strate per terram et per mare sunt de potestate, et per illius defensionem debent esse in pace et in tregua per omnes dies et noctes, ita ut omnes homines tam milites quam pedites, tam mercerii quam negociatores, per illas euntes et redeuntes, uadant et reuertantur securi et quieti et sine ullo pauore cum omnibus illorum rebus; et si quis illos requisierit, cederit uel uulnerauerit uel deshonorauerit in aliquo aut tulerit eis aliquid de eorum rebus, malum et deshonorem quod illis fecerit in corpore emendet eis in duplo secundum illorum ualorem, et quod tulerit restituat eis in undecuplum et insuper donet ad potestatem tantum de suo auere uel honore ut iureiurando dicat super sanctum altare quod per deshonorem quem ei fecit amplius illi non debat emendare.* La Pau a les vies i camins públics és inclosa per primera vegada en l'assemblea de Pau i Treva celebrada l'any 1173 a Perpinyà i presidida per Alfons I, aplicant la lesa majestat als transgressors (Gonzalvo i Bou (ed.), 1994, pp. XXVII i 68). I el trencament de camins pressuposava intenció de produir danys i robatoris, de manera que solia ser el delictes previ a aquests dos darrers (Roca Traver, 1970, pp. 350-351).

1961, pp. 193-194). L'ordre fou finalment executada pel batlle de Barcelona, qui va manar pregonar pels llocs acostumats de la ciutat que el de Vilaragut i el Descatllar havien estat *gitats e separats de pau e de treva* per vigor dels Usatges de Barcelona i les Constitucions de Catalunya.³⁷ És probable que només els dos primers patrons haguessin continuat en rebel·lia i fossin finalment declarats enemics públics, ja que els consellers afirmaren que, d'aleshores ençà, els germans Galceran i Bernat de Requesens no havien tornat a prendre cap home per la força i que, si ho havien fet, s'havien ofert a tornar-los; igualment, tampoc havien pres ni vitualles ni béns sense abans pagar-ne el preu als seus propietaris.³⁸

Un cop declarats enemics, els consellers tengueren carta blanca per armar, el 12 d'abril de 1440, una galera del General patronejada per Joan de Junyent amb l'objectiu de perseguir-los i atrapar-los. I, en les seves pròpies paraules, atès que *Déu és en Israel, lo qual per digna ulció fa venjança dels anamichs del bé públich e utilitat comuna*, aquesta tornà tres dies després amb la presa de Ponç Descatllar, que fou detingut a la presó de la vegueria de Barcelona, juntament amb tres nebots seus i alguns oficials de la seva galera.³⁹ A partir d'aquí, Ponç desplegà tota la seva xarxa d'influències per intentar defugir del procés judicial començat pel batlle de Barcelona, en mans del qual fou posat el seu cas. L'expulsió de pau i treva havia permès justificar les accions empreses per atrapar-lo, però encara hauria d'esperar, empresonat, la celebració del judici pels seus actes.⁴⁰

Mentre que Ponç intentà traslladar el seu cas d'una cort a una altra fent valer diversos arguments, els consellers s'esforçaren per mantenir el seu cas en mans del batlle de Barcelona i, després, de l'audiència reial. Sens dubte, buscaven donar un càstig exemplar a qui els havia entrebancat la navegació i dificultat l'aprovisionament de viures però, a la vegada, també cercaven obtenir una compensació econòmica per les despeses de l'expedició que havien organitzat per atrapar-lo.⁴¹ I, si bé defensaven que la sentència s'havia d'executar a la vegueria o batllia allà on s'havia delinquit, també estigueren d'acord en què fos el batlle de Barcelona qui recopilés totes les enquestes dels testimonis i recollís totes les versions per, després, transmetre-ho a la reina.⁴²

37 AHCB, 1B. VI-7, 56r-57v. Barcelona, 7 maig 1440. També citat a Del Treppo (1976, p. 414).

38 Ibidem, 46v-47r. Barcelona, 15 abril 1440.

39 Ibidem. La galera del General que armaren els consellers era la bastarda Santa Victòria (Garcia i Sanz i Coll i Julià, 1994, p. 362, nota 20). Vegeu també Schwartz y Luna i Francesch Carreras y Candi (eds.) (1892, pp. 407-408).

40 El crim només era castigat per mitjà d'una sentència judicial derivada d'un procés desenvolupat seguint les garanties i formes romanistes, és a dir, sota la presència d'un oficial regi en poder de la jurisdicció, acompanyat per un assessor jurídic (Sabaté Curull, 2007, p. 163; Idem, 2003, pp. 390-392).

41 AHCB, 1B X-10, 62r-v. Lleida, 25 abril 1440; 1B. VI-7, 56r-57v. Barcelona, 7 maig 1440; 69v-70v. Barcelona, 28 maig 1440; 136v-137v. Barcelona, 25 octubre 1440.

42 AHCB, 1B X-10, 62r-v. Lleida, 25 abril 1440; 1B. VI-7, 49r-50r. Barcelona, 21 abril 1440. Mantenir el procés judicial en mans del batlle de Barcelona hauria permès als consellers la pròpia intervenció, a través del juí de prohoms, tant en la instrucció de la causa com en la formulació de la sentència. Amb el

Des de la presó, Ponç es posà en contacte, primer, amb Antoni Bertran, vicealmirall de Catalunya i, igualment, escrigué als seus contactes i familiars que es trobaven reunits a les corts a Lleida, demanant-los que intercedissin davant la reina perquè el seu cas fos traslladat a la cort de l'almirall, íntim amic seu. Efectivament, el vicealmirall no tardà en reclamar al batlle de Barcelona la llibertat de Ponç, fent valer la seva jurisdicció sobre els integrants de l'armada reial.⁴³ I és que Ponç no era un corsari qualsevol; no havia rebut una patent de cors per part del governador de Mallorca, com altres patrons de l'illa, sinó que, per mitjà de guiatge i manament directe de la reina, havia armat una galera en favor del rei i, per tant, era integrant de la flota del monarca.⁴⁴

El consell d'advocats de la ciutat de Barcelona, conscients del tractament favorable que el vicealmirall proporcionaria a l'acusat, determinà que, com que Ponç havia estat declarat enemic públic, el seu cas no podia ser traslladat a la cort de l'almirall, ja que aquest era responsable dels membres de l'armada, però no d'aquells considerats pirates o corsaris, i no podria intervenir en un procés de pau i treva.⁴⁵ En efecte, els consellers coneixien el paper que jugava la galera comandada per Ponç i les necessitats que tenia el monarca d'efectius que l'acompanyessin a guerrear contra els seus enemics per aconseguir el preuat tron napolità. No seria fàcil superar els obstacles que trobarien per al processament de l'inculpat, d'aquí que el seu to i el seu èmfasi en els delictes de Ponç anessin agreujant-se i incrementant-se respectivament en les seves missives.

El 21 d'abril feien saber als síndics enviats a les corts de Lleida que les seves intencions eren que Ponç, *fascinatorós, perpetrador de tants excessos e delictes inhumans*, i tots els seus factors, còmplices i sequaços fossin castigats fins a suplici de mort, de manera que fos una pena cruel per a ells i un exemple per a altres pirates i corsaris, lladres i robadors, no solament de robes i béns, sinó de persones, als quals amb molta gran crueltat, *pijors que infels e no esperants resurrecció*, mataven i tallaven membres. Volien que intercedissin davant la reina quan aquesta rebés el trasllat del procés recollit pel batlle de Barcelona.⁴⁶ Aquest incloïa també el plet que s'havia iniciat a Mallorca, terra natal del patró, pels actes que havia perpetrat en aquelles aigües, on era acusat de mutilar i matar persones que no es deixaven

Recognoverunt proceres, Pere el Gran sancionà el 1284 a favor de la intervenció dels consellers barcelonesos en el judici criminal dels homes, tant en la cúria del batlle com en la del veguer, també d'aquells que haguessin delinquit en altres llocs fora de la capital (Sabaté Curull, 2007, pp. 166-175; cfr. Idem, 2003, pp. 393-399).

43 AHCB, 1B. VI-7, 48r-49r. Barcelona, 20 abril 1440; 49r-50r. Barcelona, 21 abril 1440; 1B X-10, 62r-v. Lleida, 25 abril 1440.

44 La galera havia estat armada a Mallorca pels germans Ponç i Joan Descatllar, per ordre de la reina, que desitjava incorporar-la a l'estol del seu marit, del qual la monarca nomenà a Ponç vicealmirall (Santamaría Arández, 1955, p. 118; Vich y Salom, 1959, p. 405).

45 AHCB, 1B. VI-7, 56r-57v. Barcelona, 7 maig 1440.

46 Ibidem, 49r-50r. Barcelona, 21 abril 1440.

capturar. Sembla ser que havia matat un home i havia tallat les orelles a un altre, pel que els jurats de la ciutat i regne també n'havien informat directament a la reina a través de dos missatgers.⁴⁷

Ponç, per la seva banda, *com li fall I remei recorre a altra*, acudí a diversos subterfugis per esquivar el corredor judicial sense sortida pel qual el volien fer passar els seus capturadors; subterfugis que són, a la vegada, molt il·lustratius de les opcions a les quals la gent del seu rang pogué recórrer per evitar els procediments judicials conseqüents als suposats pocs escrúpols mostrats en les incursions marítimes.

Lluny d'esgotar les possibilitats d'escapar de les mans del batlle de Barcelona, el 26 d'abril Ponç havia declarat ser clergue tonsurat. S'havia posat en contacte amb el vicari del bisbe de Barcelona, que amenaçà al batlle d'amonestar-lo en cas que no li entregués a Ponç.⁴⁸ Els consellers, atònits, exclamaren als síndics de la ciutat reunits a les Corts de Lleida, *e ja podets veure quin clergue tonsurat, home pirata, cossari, homeyer e mutilador de membres e de gran savícia e inhumanitat, anamich del senyor rey e gitat e separat de pau e de treva*. Volien que supliquessin a la reina i que també escriguessin als vicaris del bisbe i als seus lloctinents per tal que Ponç no se'n sortís amb la seva. N'informaren i suplicaren fins i tot al rei perquè administrés justícia i castigués als acusats.⁴⁹

Així mateix, Ponç recorregué també a la reina Maria declarant-se “pobre i miserable” amb la intenció de rebre un tracte diferent per part de la sobirana.⁵⁰ Devia esperar que almenys un dels dos intents li rebaixés les possibilitats d'una condemna severa. De fet, aquesta declaració retardaria tot el procés, atès que els consellers barcelonesos, que eren la part acusadora, haurien de demostrar davant l'audiència reial la no pobresa i miserabilitat de l'acusat per tal de descartar aquesta via i poder, així, continuar amb el procés ordinari contra ell.⁵¹

47 Ibidem, 56r-57v. Barcelona, 7 maig 1440; 59v-60r. Barcelona, 10 maig 1440; 136v-137v. Barcelona, 25 octubre 1440.

48 AHCB, 1B. VI-7, 51v. Barcelona, 26 abril 1440; 61r-v. Barcelona, 13 maig 1440; 66v-67r. Barcelona, 18 maig 1440. El recurs a la declaració de la tonsura per evitar l'accés als tribunals civils en acusacions de pràctiques piràtiques podria haver estat més corrent del que hom podria pensar. El 1438, el ciutadà de Mallorca Joan Valenti, acusat d'haver atacat la galera mercant d'en Conilleres, també confessà haver rebut la tonsura per evitar una disposició de la reina (ARM, AA 222, 29r-31v. 15 setembre 1438). Sobre els Valenti mallorquins vegeu Barceló Crespí i Ensenyat Pujol (1996). Certament, hauria desviat els acusats cap a un tribunal eclesiàstic, del qual devien esperar un millor tracte. Però, també en conflictes de caire mercantil, Enrico Basso posà de manifest com alguns mercaders genovesos a Sevilla declararen ser tonsurats per posar-se sota la tutela de l'arquebisbe de Sevilla i defugir del judici dels cònsols de la llotja genovesa (Basso, 1994, pp. 223-224).

49 AHCB, 1B. VI-7, 51v. Barcelona, 26 abril 1440; 56r-57v. Barcelona, 7 maig 1440.

50 Entre les causes més emblemàtiques de la invocació sobirana hi havia la protecció de vídues i miserables (Sabaté Curull, 2007, p. 173; Idem, 1999, p. 46). Pel cas valencià vegeu Narbona Vizcaíno (2012, pp. 165-284).

51 AHCB, 1B. VI-7, 66v-67r. Barcelona, 18 maig 1440. És el que marcava la norma: *en procés de miserabilitat no deu ésser negun citat si donchs davant lo jutge de la dita miserabilitat per testimonis dignes de fe primerament no és provada...* (de Sant Dionís, 2016, p. 161).

Gràcies als seus contactes, Ponç aconseguí guanyar-se el favor del bisbe de Barcelona, qui intercedí per ell contra els representants de la ciutat i del fisc reial. Els consellers, anticipant-se a un eventual judici favorable a Ponç per part del bisbe, es posaren en contacte amb el vicari de l'arquebisbe de Tarragona, notificant-li que recorrerien la sentència del bisbe a la seva cort.⁵²

Finalment, però, el que alliberaria a Ponç de la presó i, almenys de moment, del pes de la justícia, no seria el bisbe de Barcelona, sinó el mateix rei, Alfons el Magnànim. El 20 de maig el batlle trametia les enquestes a la reina perquè el cas fos jutjat en la seva audiència, a la vegada que aquesta ordenava als consellers el deslliurament de Ponç Descatllar de la presó per tal que es pogués dirigir amb la seva galera al servei del rei, ja que aquest el necessitava.⁵³

Alfons es valia de la força privada de capitans com Ponç per als seus objectius expansionistes en el Mediterrani, i en aquells moments el requeria per acabar d'emprendre la conquesta de Nàpols, que esdevindria finalment el 1442. Les exigències del monarca per a la guerra són la clau per entendre tant la impunitat de la que gaudiren molts patrons que integraren la seva armada, com el fet que es convertís en aquella època en una gran font de preocupació per a les ciutats de la Corona d'Aragó, malgrat els nombrosos enemics que arribà a tenir el monarca (Burguera i Puigserver, 2020, pp. 308-320).

Això no obstant, no cessaren els intents dels consellers de Barcelona de voler incriminar Ponç i fer-lo pagar pels seus actes. Respongueren negativament a les ordres de la monarca, atès que ells mateixos havien emprat la xurma de la seva galera –la qual, afirmaven, havia estat tota capturada, sense que ningú s'hi hagués acordat de bon grat– per a les galeres que havien armat i després els havien deixat marxar. Només havia romàs el buc del vaixell. Al contrari, seguiren insistint-li perquè ordenés el segrest dels parçoners de la galera de Ponç per tal de cobrar-se totes les despeses dels mals causats.⁵⁴

Tanmateix, un mes després de rebre l'ordre de la reina, el mallorquí salpava de Tortosa en direcció a Salou, presumiblement per posar rumb cap a Nàpols.⁵⁵ Però, malgrat la seva alliberació, els consellers seguïen amb la seva obstinació perquè Ponç fos processat pels seus actes. Després d'alguns temptatius de traslladar la seva causa a la cort del governador, apel·laren la sentència del bisbe de Barcelona a la cort de l'arquebisbe de Tarragona, on es trobava el procés judicial el setembre de 1441.⁵⁶

52 AHCB, 1B. VI-7, 136v-137v. Barcelona, 25 octubre 1440.

53 Ponç s'havia ofert, així mateix, a pagar, satisfer i esmenar tots els danys i perjudicis que hagués creat, tant al comú com a qualsevol singular de Barcelona. *Ibidem*, 66r. Barcelona, 20 maig 1440; 69v-70v. Barcelona, 28 maig 1440.

54 AHCB, 1B. VI-7, 69v-70v. Barcelona, 28 maig 1440.

55 AHCB, 1B. X-10, 105r. Tortosa, 30 juny 1440. És possible que Ponç no arribés a Gaeta, on es trobava el rei, fins passats uns mesos, ja que aquest seguia demanant la seva alliberació als consellers el mes d'agost. (Cabestany Fort, 1961, p. 197).

56 AHCB, 1B. VI-7, 73v-74v. Barcelona, 2 juny 1440; 1B. VI-8, 47r-v. Barcelona, 2 setembre 1441.

La seva galera, de tota manera, continuaria confiscada en poder dels consellers barcelonesos, ja que Alfons el Magnànim seguiria demanant-los la seva devolució anys després. Primer, el juny de 1442 i, de nou, el gener de 1449, aquesta vegada perquè, un cop difunt Ponç, entreguessin la seva galera al seu germà i hereu, Joan Descatllar (Cabestany Fort, 1961, pp. 207 i 242).

4. CONCLUSIONS

Com a conclusió de tot plegat s'extreu que, malgrat la distribució de causes judicials en diferents corts jurisdiccionals en funció de la naturalesa de la causa o bé de l'estatus social dels protagonistes, els límits entre cadascuna d'elles mai no van ser infranquejables. Almenys pel que fa als delictes comesos a les mars, tot i ser assignats a priori als oficials de justícia ordinaris, no només pogueren recaure, al mateix temps, en altres corts focalitzades en el món marítim, de caràcter bèl·lic (almirallat) o mercantil (Consolat de Mar), sinó també en altres, com l'eclesiàstica i la reial, en funció de les consideracions personals de l'acusat, com a clergue o com a pobre miserable, i de la serietat i implicacions dels delictes imputats, sobretot si es tractava de la violació de regalies.

És així que, malgrat l'escassetat de casos coneguts i la manca d'estudis sobre el judici i el càstig a l'ús de la violència marítima més enllà dels límits admissibles i tolerables, es pogueren donar conflictes de jurisdicció en causes referents a actes de pirateria i també aparicions simultànies d'uns mateixos casos en diverses corts jurisdiccionals.

Per altra banda, la inexistència d'un delicte específic de pirateria forçà l'encaix de la delinqüència marítima dins d'altres crims reconeguts, com la traïció. Es traslladà a les mars el codi legal imperant a les terres i es jutjà als acusats pels actes perpetrats contra el jurament prestat, contra regalies, etc.

Ponç Descatllar, després d'haver estat declarat enemic públic pels seus actes piràtics, aconseguí escapar de la presó gràcies a la intervenció reial. Això no obstant, el seu cas continuà en la cort de l'arquebisbe de Tarragona, on apel·laren els consellers de Barcelona, després que el bisbe d'aquella ciutat acceptés la seva causa com a clergue tonsurat que declarà ser. El seu episodi representa només un exemple tant del recorregut jurisdiccional que podia arribar a tenir una causa com la seva, com també de la possible arbitrarietat del seu final. És també representatiu de la impunitat de la qual sovint gaudiren els integrants de la flota reial, i il·lustrador dels possibles subterfugis que pogueren emprar els acusats per fugir de judicis que es preveien adversos.

Els consellers de la ciutat comtal s'esforçaren per inculpar Ponç i fer-lo pagar pels seus actes. Si bé els seus objectius més immediats podien ser recuperar la inversió feta en l'armada per atrapar-lo, la seva constància i fermesa esdevenen, per una

banda, expressió d'una confrontació latent entre el govern municipal barcelonès i la monarquia, que desembocaria, anys més tard, en conflicte armat. I, per una altra banda, manifesten la seva intervenció en l'articulació d'un discurs per a la criminalització de la delinqüència marítima que, a la llarga, contribuiria al reconeixement del delictes de pirateria per ell sol.

I aquesta contribució no fou conseqüència d'una intencionalitat d'estendre la seva sobirania a les mars, com caldria esperar per part d'una autoritat monàrquica tendent a equiparar de cada vegada més espais de poder, sinó que fou un mitjà i una eina per fer prevaldre el seu punt de vista per sobre dels interessos del monarca, que era qui sostenia Ponç i la seva galera. Tot i que de manera indeliberada, els consellers col·laboraren en el procés de criminalització de la violència marítima il·legítima practicada per molts dels ja reconeguts com a pirates. I ho feren com una peça més del joc de forces entre poders característic del món baixmedieval on, tal i com s'ha apuntat, les normes sorgiren del procés de fricció i negociació entre els distints interventors.

Camins diversos i resultats canviants, al cap i a la fi, per a una acusació, la del pirata, capaç de contenir tanta varietats de crims com de visions al respecte.

5. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ÁLVAREZ-NOVOA, C. (1971). *La justicia en el antiguo Reino de Mallorca*. Palma de Mallorca: Gràfiques Miramar.
- ARRIBAS PALAU, M. (1956). Dos reclamaciones de Yusuf III de Granada a Fernando I de Aragón por incumplimiento de treguas. *Tamuda*, (4), 7-35.
- ARRIBAS PALAU, M. (1974). Fernando de Antequera y sus relaciones con Granada y Marruecos. *Anuario de Estudios Medievales*, (9 / 1), 531-549.
- BARCELÓ CRESPI, M. (1989). Algunes anotacions sobre la cúria de governació. En *XIII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó* (pp. 7-19). Palma de Mallorca: Institut d'Estudis Baleàrics.
- BARCELÓ CRESPI, M. i ENSENYAT PUJOL, G. (1996). *Ferrando Valentí i la seva família*. Monserrat: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- BASSO, E. (1994). *Genova, un impero sul mare*. Cagliari: Istituto sui Rapporti Italo-Iberici.
- BASSO, E. (2014). Pirateria e guerra di corsa nel Mediterraneo, l'osservatorio genovese. En *Il governo dell'economia. Italia e Penisola iberica nel basso Medioevo* (pp. 205-228). Roma: Viella.
- BATLLE GALLART, C. (1973). *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo XV*. Barcelona: Anejos del Anuario de Estudios Medievales, CSIC.
- BEAULANDE-BARRAUD, V. i PHILIPPE, Y. (2014). Conflits et concurrences de normes au Moyen Âge et à l'époque moderne. *Savoirs en prisme*, (3), 101-8.

- BEAULANDE-BARRAUD, V. i MARMURSZTEJN, E. (2016). Conflits et concurrence de normes. *Médiévales*, (71), 5-12. <https://doi.org/10.4000/medievales.7875>.
- BURGUERA I PUIGSERVER, V. A. (2017). 'Car més val contendre ab la quartana que ab flaqua' Conflictividad marítima en tiempos de carestía en la Corona de Aragón a principios del siglo XV. *Revista Universitaria de Historia Militar*, (6), 43-61.
- BURGUERA I PUIGSERVER, V. A. (2017). La conflictivitat marítima en temps de Ferran d'Antequera (1412-1416), *Drassana*, (25), 25-38.
- BURGUERA I PUIGSERVER, V. A. (2020). *Els perills de la mar. Pirateria, captiveri i gestió del conflicte marítim a la Corona d'Aragó (1410-1458)* [Tesi doctoral inèdita]. Universitat de Barcelona.
- CABESTANY FORT, J. F. (1961). Repertorio de Cartas Reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1269 a 1458). En *Materiales para la historia institucional de la ciudad*, Documentos y estudios; 16. Barcelona: Ayuntamiento de Barcelona y Inst. Municipal de Historia.
- CAPMANY Y DE MONPALAU, A. (1787). *Ordenanzas de las armadas navales de la Corona de Aragón aprobadas por el rey Pedro IV*. Imprenta Real.
- CAPMANY Y DE MONPALAU, A. (1962). *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona* (E. Giralt i Raventós i C. Batlle i Gallart, Ed.). Barcelona: Cámara oficial de comercio y navegación de Barcelona.
- CARRÈRE, C. (1977). *Barcelona 1380-1462. Un centre econòmic en època de crisi*. Sant Pol de Mar: Curial edicions catalanes.
- COLL JULIÀ, N. (1954). Aspectos del curso catalán y del comercio internacional en el siglo XV. *Estudios de Historia Moderna*, (4), 159-187.
- COLON, G. i GARCIA, A. (eds.) (2001). *Llibre del Consolat de Mar: edició del text de La Real de Mallorca, amb les variants de tots els manuscrits coneguts*. Barcelona: Cambra de Comerç de Barcelona.
- DÍAZ BORRÁS, A. (1993). *Los orígenes de la piratería islámica en Valencia. La ofensiva musulmana trecentista y la reacción cristiana*. Barcelona: Institució Milà i Fontanals. Consell Superior d'Investigacions Científiques.
- DÍAZ BORRÁS, A. (1997). La legislación valenciana relativa a la guerra del corso durante la Edad Media. En A. Díaz Tejero (ed.), *El Mediterráneo: hechos de relevancia histórico-militar y sus repercusiones en España. V Jornadas Nacionales de Historia Militar* (pp. 353-374). Sevilla: Editorial de la Universidad de Sevilla.
- DÍAZ BORRÁS, A. (2002). *El ocaso cuatrocentista de Valencia en el tumultuoso Mediterráneo (1400-1480)*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
- FERRER I MALLOL, M. T. (1987). *Els sarraïns de la Corona catalanoaragonesa en el segle XIV*. Barcelona: Institució Milà i Fontanals. Consell Superior d'Investigacions Científiques.
- FERRER I MALLOL, M. T. (1999). Jurisdicció i control de la navegació a la ribera i mar de Barcelona. *Anales de la Universidad de Alicante. Historia medieval*, (12), 113-133. <https://doi.org/10.14198/medieval.1999.12.05>

- FERRER I MALLOL, M. T. (2005a). El castigo de los corsarios en el mundo mediterráneo medieval. En A. Guance i P. Ubierna (eds.), *Sociedad y memoria en la Edad Media. Estudios en homenaje a Nilda Guglielmi* (pp. 119-126). Madrid: Consejo Nacional de Investigaciones Científicas y Técnicas. Instituto Multidisciplinario de Historia y Ciencias Humanas.
- FERRER I MALLOL, M. T. (2005b). La defensa marítima catalana contra el cors barbaresc: la reacció després del saqueig de Barenys (1406). En M. T. Ferrer i Mallol; M. Sánchez Martínez i J. Mutgé Vives (eds.), *La Corona catalanoaragonesa i el seu entorn mediterrani a la Baixa Edat Mitjana* (pp. 101-134). Barcelona: Institució Milà i Fontanals. Consell Superior d'Investigacions Científiques. <https://doi.org/84-00-08330-X>.
- FERRER MALLOL, M. T. (2006). Corso y piratería entre Mediterráneo y Atlántico en la Baja Edad Media. En M. González Jiménez (ed.), *La Península Ibérica en el Mediterráneo y el Atlántico siglos XIII-XV* (pp. 255-322). Cádiz: Sociedad Española de Estudios Medievales.
- FOSSATI RAITERI, S. (1974). Il processo contro Rodrigo de Luna per l'atto di pirateria ai danni di una nave genovese nel 1414. En *Atti del I Congresso Storico Liguria-Catalogna* (pp. 378-396). Bordighera: Istituto Internazionale di Studi Liguri.
- GALLOFRÉ, R. i TRENCHS, J. (1989). Almirantes y vicealmirantes de la Corona Aragón (1118-1462). *Miscel·lània de Textos Medievalls*, (5), 117-194.
- GARCÍA GONZÁLEZ, J. (1962). Traición y alevosía en la alta edad media. *Anuario de Historia del Derecho Español*, (32), 323-346.
- GARCIA I SANZ, A. (1977). *Història de la marina catalana*. Barcelona: Aedos.
- GARCIA I SANZ, A. i COLL I JULIÀ, N. (1994). *Galeres mercants catalanes dels segles XIV i XV*. Barcelona: Fundació Noguera.
- GONZALVO I BOU, G. (ed.) (1994). *Les Constitucions de Pau i Treva de Catalunya (segles XI-XIII)*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia.
- GUTIÉRREZ-ALVIZ Y ARMARIO, F. (1982). *Diccionario de Derecho Romano*. Madrid: Reus.
- HEEBØLL-HOLM, T. K.; HÖHN, P. i ROHMANN, G. (eds.) (2019). *Merchants, Pirates, and Smugglers: Criminalization, Economics, and the Transformation of the Maritime World (1200-1600)*. Chicago: University of Chicago Press.
- HEEBØLL-HOLM, T. K. (2020). Towards a Criminalisation of Piracy in Late Medieval England. En L. Sicking; A. Wijffels (eds.), *Conflict Management in the Mediterranean and the Atlantic, 1000-1800* (pp. 165-186). Leiden/Boston: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004407992_010
- IGLESIA FERREIRÓS, A. (1996). Costums de mar. En A. Iglesia Ferreirós (ed.), *El Dret Comú i Catalunya. Actes Del V Simposi Internacional, 26-27 de Maig de 1995* (pp. 243-602). Barcelona: Associació Catalana d'Història del Dret Jaume de Montjuic.

- IGLESIA FERREIRÓS, A. (1971). *Historia de la traición: la traición regia en León y Castilla*. Santiago de Compostela: Servicio de Publicaciones e Intercambio Científico. Universidad de Santiago de Compostela.
- JUNYENT MOLINS, P. (2019). *Política naval, estructura i logística de la marina de guerra de la Corona d'Aragó. Les armades d'Alfons el Magnànim contra el regne de Tunis (1430-1435)* [Tesi doctoral inèdita]. Universitat de Barcelona.
- KOLDITZ, S., i JASPERT, N. (2013). *Seeraub im Mittelmeerraum: piraterie, korsarentum und maritime gewalt von der antike bis zur neuzeit*. Leiden/Boston: Brill.
- LAFUENTE GÓMEZ, M. (2012). Rebeldía, traición y lesa maiestas en Aragón durante la guerra de los Dos Pedros (1356-1366). *E-Spania. Revue interdisciplinaire d'études hispaniques médiévales et modernes*, 14. <https://doi.org/10.4000/e-spania.21989>
- LÓPEZ PÉREZ, M. D. (1991). Piratería y corsarismo en el Mediterráneo occidental medieval; el control de las actividades corsarias en Mallorca a finales del siglo XIV y principios del XV. En *La Mediterrània. Antropologia i història. VII Jornades d'Estudis Locals* (pp. 173-203). Palma de Mallorca: Institut d'Estudis Baleàrics.
- LÓPEZ PÉREZ, M. D. (1995). *La Corona de Aragón y el Magreb en el siglo XIV (1331-1410)*. Barcelona: Institución Milà y Fontanals. Anejos del Anuario de Estudios Medievales.
- MACCIONI, E. (2014-2015). Strategie di pressione politica durante il regno di Alfonso il Magnanimo: l'utilizzo delle rappresaglie. *Annali dell'Istituto italiano per gli Studi Storici*, (28), 353-391.
- MACCIONI, E. (2016). Una rappresaglia contro mercanti genovesi gestita dal consolato del mare di Barcellona (1417-1422). En E. Maccioni i S. Tognetti (eds.), *Tribunali di mercanti e giustizia mercantile nel tardo medioevo* (pp. 127-156). Firenze: Leo S. Olschki Editore.
- MACCIONI, E. (2019). *Il Consolato del mare di Barcellona. Tribunale e corporazione di mercanti (1394-1462)*. Roma: Viella.
- MOLLAT DU JOURDIN, M. (1975). De la piraterie sauvage à la course réglementée (XIVe-XVe siècle). *Mélanges de l'Ecole française de Rome. Moyen Âge, Temps modernes*, (87 / 1), 7-25. <https://doi.org/10.3406/mefr.1975.2322>
- NARBONA VIZCAÍNO, R. (2012). Las leyes de pobres en la metrópolis: mendigos, miserables, trabajadores en Valencia, 1306-1462. *Clío & Crímen*, (9), 165-284.
- NARBONA VIZCAÍNO, R. (2012-2014). La justicia municipal en el Reino de Valencia (ss. XIII-XV). *Anales de la Universidad de Alicante. Historia Medieval*, (18), 347-357. <https://doi.org/10.14198/medieval.2012-2015.18.12>.
- PÉREZ GARCÍA, P. (1987). Origen y configuración de una magistratura urbana de la Valencia foral: el justicia criminal. *Estudis: Revista d'Història Moderna*, (13), 21-74.
- PINO ABAD, M. (2014). La pérdida general de la paz durante la Alta Edad Media. *Revista Aequitas: Estudios sobre historia, derecho e instituciones*, (4), 51-82.

- PLANAS ROSSELLÓ, A. (2018). La jurisdicción consular y el derecho marítimo y mercantil en el reino de Mallorca. *Legal History Review*, (26), 1-44.
- PRÉTOU, P. (2016). L'essor de la piraterie en Europe du XIIIe au XVe siècle. En G. Buti i P. Hrodej (eds.), *Histoire des pirates et des corsaires. De l'Antiquité à nos jours* (pp. 93-115). Paris: CNRS Éditions.
- PRÉTOU, P. (2021). *L'invention de la piraterie en France au Moyen Âge*. Paris: Presses Universitaires de France.
- PUTZULU, E. (1959). Pirati e corsari nei mari della Sardegna durante la prima metà del secolo XV. En *IV Congreso de Historia de la Corona de Aragón* (pp. 155-172). Palma de Mallorca: Diputación Provincial de Baleares.
- ROCA TRAYER, F. (1970). *El justicia de Valencia (1238-1321)*. Valencia: Ayuntamiento de Valencia.
- ROHMANN, G. (2017). Jenseits von Piraterie und Kaperfahrt. Für einen Paradigmenwechsel in der Geschichte der Gewalt im maritimen Spätmittelalter. *Historische Zeitschrift*, (304), 1-49. <https://doi.org/10.1515/hzhz-2017-0001>.
- ROVIRA I ERMENGOL, J. (a cura de) (1933). *Usatges de Barcelona i commemoracions de Pere Albert*. Barcelona: Editorial Barcino.
- SABATÉ I CURULL, F. (1999). La Governació al Principat de Catalunya i als comtats de Roselló i Cerdanya. *Anales de la Universidad de Alicante. Historia Medieval*, (12), 21-62. <https://doi.org/10.14198/medieval.1999.12.02>.
- SABATÉ I CURULL, F. (2003). La administración local y regional de la Corona. En E. Ramírez Vaquero; P. Porras Arboledas; F. Sabaté Curull (eds.), *Historia de España, La época medieval: administración y gobierno*. Madrid: Istmo ediciones.
- SABATÉ I CURULL, F. (2007). La pena de muerte en la Cataluña bajomedieval. *Clio & Crimen*, (4), 117-276.
- SÁIZ SERRANO, J. (2008). *Caballeros del rey. Nobleza y guerra en el reinado de Alfonso el Magnánimo*. Valencia: Publicacions de la Universitat de València.
- SALICRÚ I LLUCH, R. (2002). Manifestacions i evolució de la rivalitat entre Gènova i la Corona d'Aragó a la Granada del segle XV, un reflex de des transformacions de la penetració mercantil. *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, (23-24), 575-596.
- SALICRÚ I LLUCH, R. (2005). Benedicto XIII y los musulmanes. Aspectos de una dualidad. En *V Jornadas de Historia en la Abadía de Alcalá la Real. Iglesias y fronteras. Homenaje a José Rodríguez Molina* (pp. 699-711). Alcalá la Real: Diputación provincial de Jaén.
- SALICRÚ I LLUCH, R. (2014). Luck and contingency? Piracy, Human Booty and Human Trafficking in the Late Medieval Western Mediterranean. En N. Jaspert i S. Kolditz (eds.), *Seeraub im Mittelmeerraum. Piraterie, Korsarentum und maritime Gewalt von der Antike bis zur Neuzeit* (pp. 349-362). Paderborn: Verlag Ferdinand Schöningh. https://doi.org/10.30965/9783657778690_020

- SALICRÚ I LLUCH, R. (2020). Granada and Its International Contacts. En A. Fàbregas i C. López-Morillas (eds.), *The Nasrid Kingdom of Granada between East and West* (pp. 124-142). Boston/Leiden: Brill. <https://doi.org/10.1163/9789004443594>.
- SANT DIONÍS, N. de (2016). *Compendium Constitucionum Generalium Cathalonie* (D. Álvarez Gómez, Ed.). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia.
- SANTAMARÍA ARÁNDEZ, Á. (1976). El reino de Mallorca en la primera mitad del siglo XV. *Separata del IV Congreso de Historia de La Corona de Aragón*. Barcelona: Archivo Corona de Aragón.
- SCHWARTZ Y LUNA, F. i CARRERAS Y CANDI, F. (eds.) (1892). *Manual de novells ardis vulgarment appellat Dietari del Antich Consell Barceloní*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- SIMBULA, P. F. (1993). *Corsari e pirati nei mari di Sardegna*. Cagliari: Istituto sui Rapporti Italo-Iberici.
- TAI, E. S. (2012). The Legal Status of Piracy in Medieval Europe. *History Compass*, (10/11), 838-51. <https://doi.org/10.1111/hic3.12009>.
- TATJER PRAT, M. T. (2009). *La Audiencia Real en la Corona de Aragón. Orígenes y primera etapa de su actuación (s. XIII y XIV)*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.
- TREPPPO, M. del (1976). *Els mercaders catalans i l'expansió de la Corona catalano-aragonesa*. Barcelona: Curial.
- UNALI, A. (1982). Traffici commerciali tra l'Aragona e Fez all'epoca di Ferdinando I. *Nuova Rivista Storica*, (66), 133-141.
- VAQUER BENNASAR, O. (1990). Corsarisme a la segona meitat del segle XV. En G. López Nadal (ed.), *VIII Jornades d'Estudis Històrics Locals* (pp. 107-116). Palma de Mallorca: Institut d'Estudis Baleàrics.
- VICENS VIVES, J. (1961). *El segle XV: els Trastàmars*. Barcelona: Editorial Teide.
- VICH Y SALOM, J. (1959). Alfonso V y el estamento noble en Mallorca. En *IV Congreso de Historia de la Corona de Aragón* (pp. 387-421). Palma de Mallorca: Diputación Provincial de Baleares.